

IKŠĶILES BAZNĪCAS UZMĒRĪJUMI

Valsts arhīvā Stokholmā

2002. gada nogalē ar Zviedrijas Karaliskās Literatūras, vēstures un senatnes akadēmijas un Latvijas Zinātņu akadēmijas apmaiņas programmas atbalstu uzturoties Stokholmā un pētot Stokholmas Valsts arhīva materiālus, manās rokās nejausi nonāca Ikšķiles baznīcas uzmērījumi no profesora Helges Čellīna (*Helge Kjellin*, 1885–1984) kolekcijas. Arhīvam tie dāvināti vēl profesora dzīves laikā 1977. gadā.

Īsumā jāpaskaidro, kādēļ šim atklājumam piešķirama tik svarīga nozīme Latvijas arhitektūras vēsturē. No mūsdienu skatpunkta tam ir divi skaidrojumi.

Vispirms jāatgriežas 1927. gadā, kad pēc sagraves Pirmajā pasaules karā Latvijas Universitātes viesprofesora Helges Čellīna vadībā ar arhitekta Osvalda Tilmaņa (1900–1980) līdzdalību tika uzsākti arheoloģiskie izrakumi Ikšķiles baznīcā. Visi 13 šeit publicētie zīmējumi, kā to apstiprina ilggadējais Ikšķiles baznīcas būvēstures pētnieks un monogrāfijas “Ikšķiles viduslaiku baznīca un pils” (Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2004) autors arhitekts Gunārs Jansons, saistāmi ar

šo laiku. Tieši tad atklāja pils nocietinājumu aizsargmūrus, aizmūrēto baznīcas dienvidu portālu un pirmo reizi tika izteikta hipotēze par kādas vēl senākas baznīcas pastāvēšanu Ikšķilē, kas kļuva par “galveno impulsu” vēlāk veiktajai rekonstrukcijai.

Tikpat svarīgi norādīt, ka 1927. gadā izrakumu materiāli netika pilnībā apkopoti un publicēti, izņemot Osvalda Tilmaņa rakstu “Ikšķiles baznīca sakarā ar izrakumiem 1927. g. vasarā” (Ilustrēts Žurnāls. – 1927. – Nr. 10. – 315.–320. lpp.). Gadiem ritot, neziņa par zīmējumu atrašanās vietu, daudzumu un precizitāti tika “mitoloģizēta”, piešķirot izrakumu laikā veiktajai fiksācijai pārāk lielu nozīmi. Tādēļ, konsultējoties ar arhitektu Gunāru Jansonu, izlēmām, ka jaunatrstie materiāli jāpublicē pilnībā, lai turpmāk, pievērsoties Ikšķiles baznīcas 12. un 13. gs. būvēstures jautājumiem, 1927. gada izrakumu laikā veikta fiksācija būtu vispārpieejama un nekavētu tālāko izziņas procesu.

Elita Grosmane

2002. gadā iegūtās kserokopijas

Uzmērījumi kopēti uz dažāda lieluma pauspapīra (iekavās lapas izmēri centimetros).

Norādītās lappuses attiecas uz Osvalda Tilmaņa rakstu “Ikšķiles baznīca sakarā ar izrakumiem 1927. g. vasarā” (Ilustrēts Žurnāls. – 1927. – Nr. 10. – 315.–320. lpp.), kurā publicēti attiecīgie attēli.

Uzmērījumu secības numerācija – pārskata autora sakārtojumā.

1. APSĪDA (30 x 27 cm). Skats no austrumiem. M. 1:100. Logi attēloti bez projekcijā atbilstoša sienu biezuma. (3. att.)
2. ZIEMEĻU FASĀDE (30 x 49 cm). M. 1:100. Vienai logailai rādīts sienas biezums, bet palodze attēloti nepilnīgi. (1. att.)
3. DIENVIDU FASĀDE (30 x 50 cm). Faktiski attēlota ziemeļu fasāde! (Ar punktētu līniju atzīmēti izbrukumi dienvidu fasādē, tikai kopskats attēlots spoguļattēlā.) (7. att.)
4. GARENGRIEZUMS (30 x 53 cm) skatā uz dienvidiem. M. 1:100. (8. att.)
5. TORŅA FASĀDE (32 x 53 cm) skatā no rietumiem. M. 1:100.
6. IKŠĶILES BAZNĪCAS ŠĶĒRSGRIEZUMS (30 x 37,5 cm) skatā no rietumiem. M. 1:100. (317. lpp.). (2. att.)
7. IKŠĶILES BAZNĪCAS PLĀNS (30 x 43,7 cm). M. 1:200. (316. lpp.). (6. att.)
8. PLĀNS (30 x 54 cm). M. 1:100. Arī torņa otrā stāva plāns. Norādīta dienvidu portāla ass, bet ziemeļu sienas šaujamlūkas nav iezīmētas. Mēri visā celtnes garumā un šķērsvirzienā. (5. att.)

9. ALTĀRA TELPU PLĀNS (36 x 49 cm). M. 1:100. Iezīmētas kapenes un daži laukumi poligonālās apsīdas daļā, taču pamatu atliekas naosā nav rādītas. (4. att.)

10. KOLONNAS AUGŠDAĻA (33 x 40 cm). (320. lpp.) (9. att.)

11. DIENVIDU PORTĀLS (36 x 34 cm). Plāns 1:2. Patiesībā domāts M. 1:20 (320. lpp.)

12. LOGS–SĪKDAĻA (40 x 59 cm). M. 1:100. Viens no arhitekta Johana Daniela Felsko ierīkotajiem naosa logiem. Ārskats, griezumā. Tikai mūra daļas, bez ailu pildījuma un stiegrojuma. (10. att.)

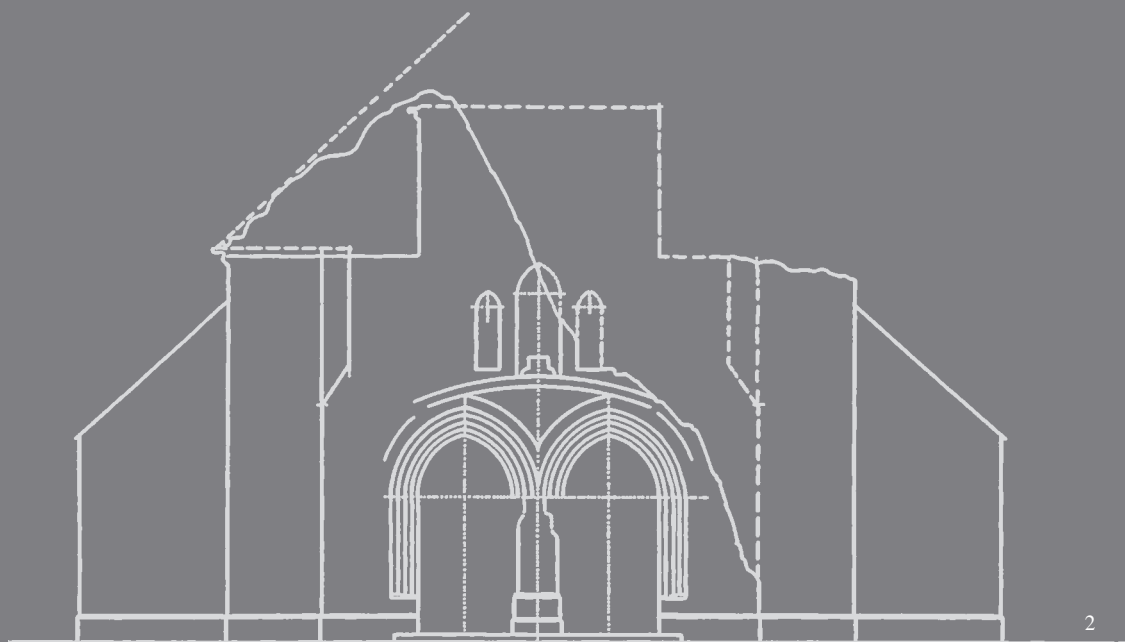
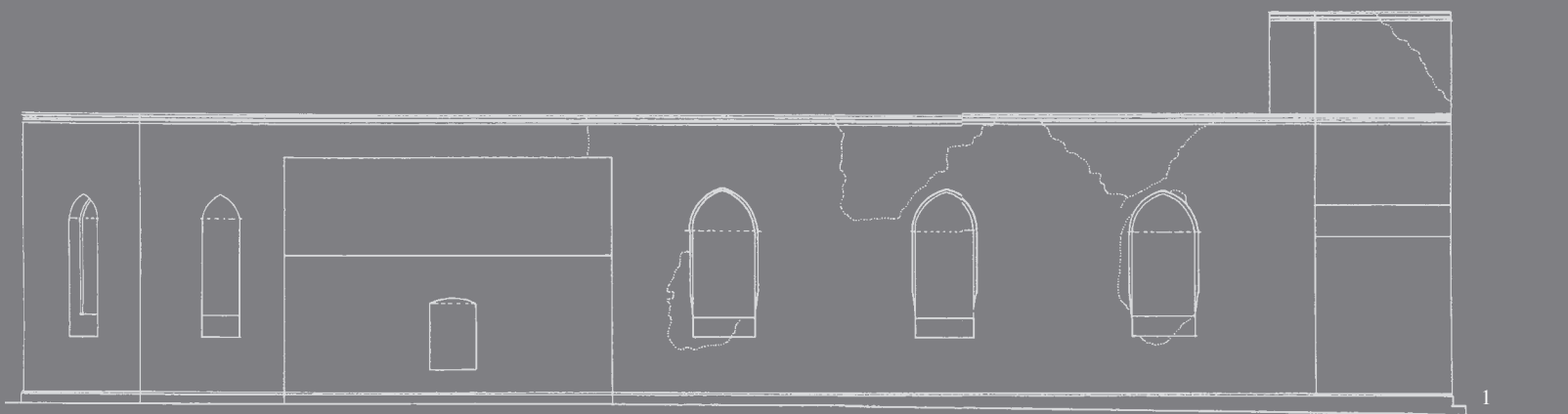
13. [Bez nosaukuma, ar atzīmi zīmuli “1:2”]. Zārka rokturis no 18. gs. Ēnots ar zīmuli. (318. lpp.)

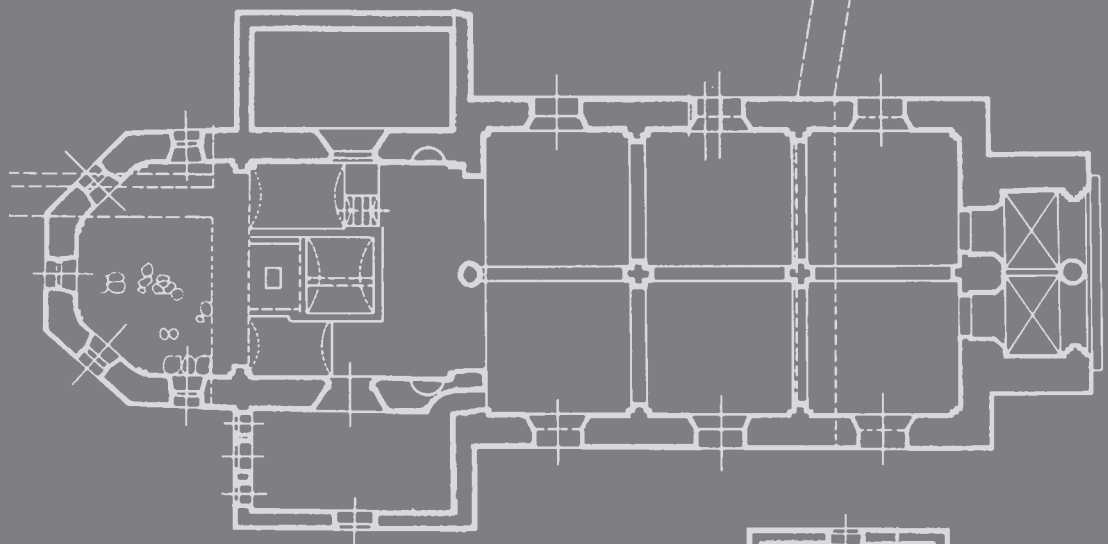
Ar brīvu roku izpildīti zīmējumi “Kolonnas augšdaļa”, “Dienvidu portāls” un “Zārka rokturis”, pārējie rasēti ar velci un cirkuli vai lekālu.

Uz lapām nav datējuma, bet, tā kā daži no zīmējumiem publicēti 1927. gadā, var droši uzskatīt, ka arī pārējie attiecas uz to pašu laiku, uz ko norāda arī tālaika arhitektu iecienītais uzrakstu šrifta stils. Domājams, ka zīmējumu izpildītājs ir arhitekts Osvalds Tilmanis.

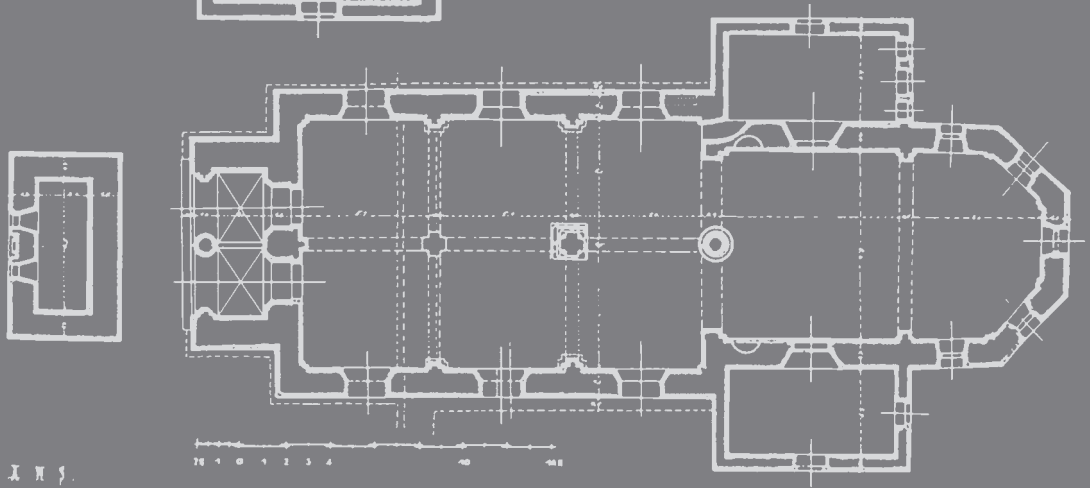
Uzmērojumi sniedz vispārīgu priekšstatu par baznīcas drupu apjomu 20. gs. 20. gadu otrajā pusē, un, atskaitot jau publicētos baznīcas senākās daļas un tās fragmentu uzmērojumus, nekādu informāciju par senās baznīcas atliekām nesniedz.

Gunārs Jansons

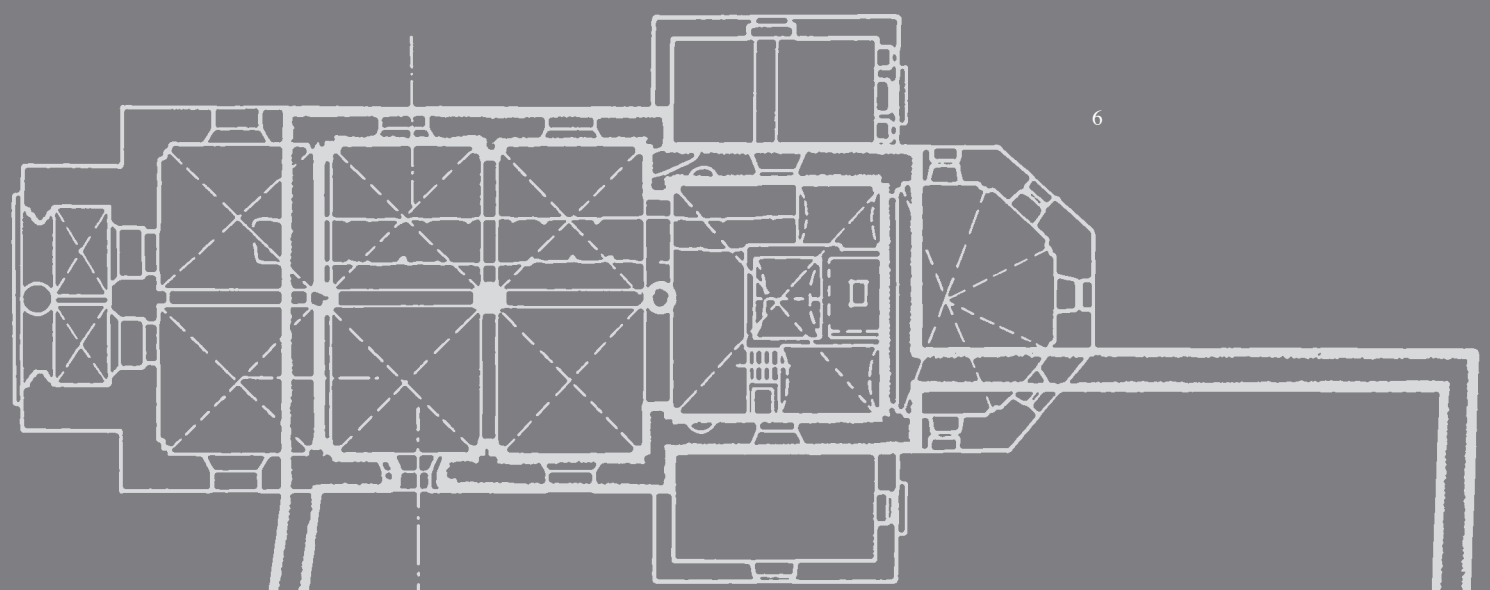
4

5

PLANS

70 1 0 1 2 3 4 40 40

6

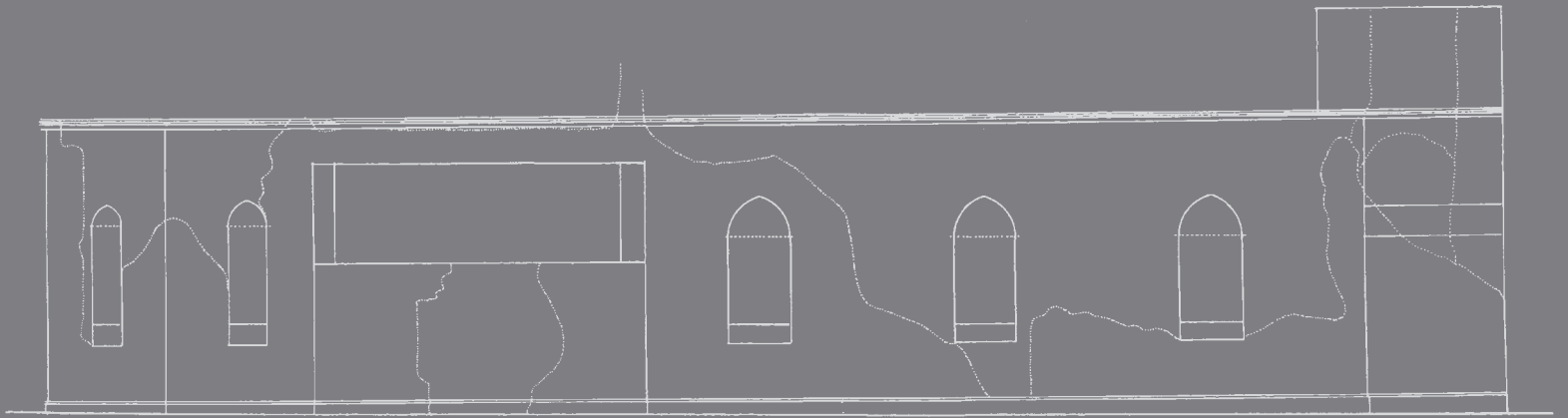

PORTAL AIS

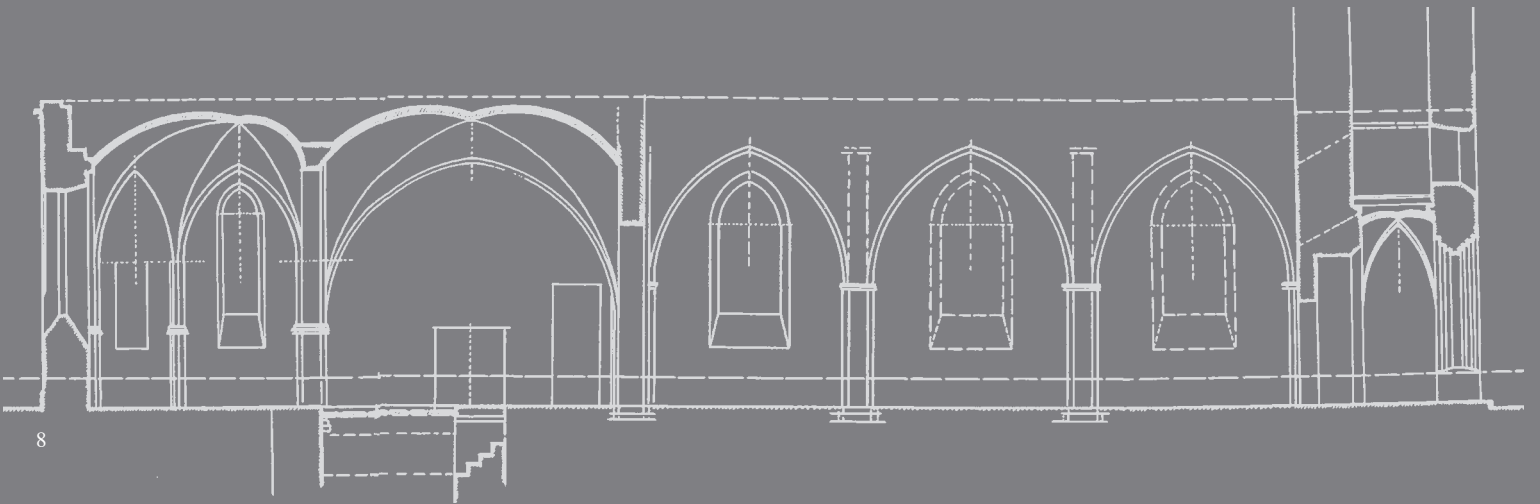
~ IKSMILES BAZNICAS PLANS ~

5 4 3 2 1 0 5 10 15 20 25 30m

Д. Р. У. Г. К. У. К.

7

8

9

10

